Eesti mobiiliajastu pöörased algusaastad: ajas rändav keskjaam ja lipumasti tõmmatud telefonid

4 kuud tagasi - 30.06.2026 Autor: AM

Telefon, millega tehti aastal 2000 viimane kõne NMT 450 (1G) võrgus. Foto: Telia

1. juunil 2026 möödus täpselt 35 aastat päevast, mil Eestis tehti esimene mobiilikõne. See ajalooline hetk tähistas uue ajastu algust, mis on muutnud meie igapäevaelu ja suhtlemist tundmatuseni. Ent teekond tänapäevase stabiilse ja nähtamatu 5G-võrguni ei olnud sugugi rutiinne. Kujutle aega, mil uue tehnoloogia eest tasuti kilekotitäie sularahaga, mobiililevi püüdmiseks tuli telefon nööriga lipumasti tõmmata ning maailmakuulsa popstaari kontsert suutis pealinna sidevõrgu täielikult ära ummistada. Telia Eesti teeb tagasivaate oma eelkäijate, EMT (Eesti Mobiiltelefon) ja Esmofoni töötajate meenutustest ajast, kui tehnoloogia areng meenutas pigem seiklusfilmi kui tavapärast inseneritööd.

1990. aastad olid Eestis kontrastide aeg. Ühiskonnas tegutsesid nii-nimetatud kantpead ja katusepakkujad, sularaha liikus sageli kilekottides ning ärimehi saatsid turvamehed. Selles kontekstis polnud mobiiltelefon lihtsalt praktiline suhtlusvahend, vaid oluline staatuse sümbol, mis pidi näitama omaniku edukust.

"Kõigepealt astus salongi kolm turvameest ja siis saabus naaritsakasukas boss. Näitas näpuga, et see telefon ja bossi abi tõstis siis kilekoti rahaga laua peale. Kuigi peab ütlema, et nad olid alati väga viisakad ja head kliendid. Kui tuli järgmine, veidi uhkem ja pisem telefon, olid nemad ühed esimesed, kes seda ostma tulid," meenutab Telia koolitusjuht Heigo-Aulemb Ensling aegu, mil ta töötas mobiiltelefone müünud ettevõttes Esmofon.

Kliendid vallutasid turu laviinina

Kui mobiilside levik 1990. aastate keskpaigas hoo sisse sai, meenutas kliendibaasi kasv laviini, mis pühkis teelt kõik varasemad arvutused ja ennustused. 1991. aastal oli tehtud prognoos, et Eesti mobiiliteenuste turg piirdub suurusjärgus 6500 kliendiga. Reaalsus osutus aga hoopis teistsuguseks – juba 1996. aastaks ületas EMT klientide arv 100 000 piiri.

"1995. aastal läksime koos GSM tehnoloogia tulekuga kolmekordselt üle kõigist prognoosidest, sest kliente tuli kolm korda rohkem kui olime ennustanud ning ka mobiilivõrku investeerisime kolm korda enam kui algselt plaanitud," kirjeldab Telia Eesti mobiilivõrgu teenuste juht Ain Õiglane. Kõik toimus korraga: tekkis püsiv vajadus uute mastide ja lahenduste järele ning tempo oli halastamatu.

Uued harjumused

Uus tehnoloogia nõudis kasutajatelt harjumuste muutmist. Kuna inimesed olid aastakümneid kasutanud lauatelefone, kanti vana loogika tihti üle ka uutele seadmetele. Üks toonane ärimees ostis oma esimese mobiiltelefoni, kuid naasis peagi murega – välja helistada saab, aga sissetulevaid kõnesid pole. Põhjus oli lihtne: tema jaoks tähendas seadme sisselülitamine "toru tõstmist" ja väljalülitamine "toru tagasi panemist".

Sama mustrit järgisid hiljem mitmed GSM-kliendid, kes lülitasid aku säästmiseks telefoni pärast igat kõnet välja, olles hiljem siiralt üllatunud, miks nad on teistele kättesaamatud.

Algusaastate mobiililevi nõudis sageli kasutajapoolset loovust. Üks klient kiitis toona: "Mul on õuenurgas suur kivi. Kui selle otsa ronin, on mobiililevi olemas ja saan telefoniga rääkida."

Samal ajal leidus neidki, kes olid rahulolematud, et nende sahvrinurgas signaal puudub.

Olukorrad muutusid kohati lausa koomiliseks

Telia raadiovõrgu juhtivinsener Ermo Polma meenutab juhtumit, kus klient kirjutas SMS-sõnumi valmis ning tõmbas telefoni seejärel nööriga lipumasti otsa, kus levi oli piisav. Kui vastus saabus, lasti telefon mastist uuesti alla.

GSM-võrgu ehitamine oli laialdane kommunikatsiooniprojekt, kus igast uuest tugijaamast anti avalikkusele teada. Ajalehtedes ilmusid regulaarsed teated ning majanduslehes Äripäev oli selleks lausa eraldi rubriik.

Üks meeldejäävamaid kommunikatsiooniäpardusi leidis aset siis, kui lehes ilmus pealkiri: "GSM läks Tuksi." Sõnum mõjus nii ehmatavalt, et ettevõtte toonane peadirektor jooksis trepist alla mobiilivõrgu inseneridelt aru pärima. Paanika rauges alles siis, kui selgus, et Tuksi pole mitte rikke kirjeldus, vaid väike asula Läänemaal, kuhu oli äsja püstitatud uus tugijaam.

Aasta 2000 lähenemine tekitas ülemaailmset ärevust IT-sektoris. Kardeti Y2K probleemi – kuna paljud süsteemid kasutasid aastaarvu tähistamiseks vaid kahte viimast numbrit (näiteks "99"), võis "00" saabumine tähendada arvutitele aastat 1900. See tekitas hirmu pankade, elektrivõrkude ja lennunduse seiskumise ees.

Kuigi globaalsed tehnoloogiafirmad jälgisid Vaikse ookeani saartel pingsalt olukorda, et vajadusel tarkvaraparandusi teha, lähenes Eesti probleemile pragmaatiliselt. Kuna EMT kasutuses olev vana NMT-keskjaam oli juba üsna vana, keerati selle kell aastatuhandevahetuseks turvalisuse huvides lihtsalt 28 aastat tagasi. Nii siseneti uude millenniumisse ajas tagasi rännates.

Mobiilivõrgu arendamine nõudis välkkiiret reageerimist

Kui selgus, et Pirita randa on tulemas Bacardi festival, mis toob endaga kaasa suured rahvamassid, oli selge, et olemasolev võrk ei pea koormusele vastu. Neljapäeval selgunud vajadus uue tugijaama järele sai lahenduse rekordkiirusel – juba reede õhtuks oli jaam püsti ja töös.

Mobiilside populaarsuse kasvades jõudis tehnoloogia ka massimeediasse. "Esmofoni ajal jõudis mobiilitehnoloogia raadiosse. Kuku raadios kõlasid "Mobiili minutid" ehk kümneminutilised saated, kus räägiti uutest telefonidest ja mobiilside tugijaamadest. See oli aeg, mil iga uus mobiiltelefoni mudel ja iga uus mast oli uudis, mida tasus jagada," kirjeldab koolitusjuht Ensling, kes toona ise neid saateid juhtis.

EMT mobiilipakkumised juulis 2010. Foto: Telia

Suured kogunemised, nagu näitused ja laadad, kujutasid endast võrgule tõsist stressitesti, sest otse sündmuskohalt muljetamine muutus kiiresti normiks. Tõeliseks katsumuseks osutusid aga suurkontserdid. Kui Michael Jackson esines Tallinna lauluväljakul, oli piirkonnas hoolimata lisatugijaamadest umbes kaks tundi peaaegu võimatu helistada – võrk lihtsalt ei suutnud teenindada korraga nii suurt hulka kliente.

Sama fenomen kordus igal aastavahetusel. Enne kiirsõnumirakenduste levikut proovisid kõik mobiiliomanikud südaööl lähedastele helistada. Ülekoormuse tõttu ummistusid GSM-võrgud tavaliselt umbes 15 minutit pärast kesköö, mistõttu kõned ei läinud läbi ning lühisõnumid jõudsid kohale suure viivitusega.

Viimase 35 aastaga on Eesti mobiilside aga teinud läbi suure arengu, liikudes otsitud signaalide ja lipumastide juurest stabiilsete, peaaegu kõikjal kättesaadavate 5G-võrkudeni. Tagasivaade aega, mil "GSM läks Tuksi" ja ülekoormatud aastavahetused olid normiks, meenutab aga ilmekalt, kui palju inseneritööd, leidlikkust ja huumorimeelt kulus selleks, et saaksime nüüd igal hetkel ühenduses olla.

- Uudised

- Andmeside
- Mobiiltelefonid

Pilt

